

Oponentský posudek disertační práce Mgr. Lady Hazaiové

Skryté tváře fantastična.

Fantastická literatura v oblasti Río de la Plata v 19. a 20. století

Disertační práce Mgr. Lady Hazaiové je velmi důkladně připravena. Svědčí o tom obsáhlá bibliografie, která zahrnuje sekundární literaturu teoretickou i literárněhistorickou, od závažných prací „klasických“ po nejnovější publikace. A svědčí o tom také celkový záběr doktorské práce, která věnuje první polovinu teoretickým východiskům a vývoji hispanoamerické fantastické literatury od jejích počátků až po dva stěžejní studované autory. Šíře materiálu je pozoruhodná a autorka ji zvládla. To je první kvalita, kterou oceňuji.

Druhá spočívá v tom, že důkladné studium předchozího vývoje ji nezavedlo k pouhému panoramatu dějin fantastické povídky v laplatské oblasti: druhá část disertace, která tvoří její těžiště, spočívá v komparativním rozboru a interpretaci povídkového díla dvou spisovatelů, Uruguayce Felisberta Hernándeze a Argentinky Silvie Ocampové.

Název disertační práce považuji za dobře zvolený, včetně jeho dvojznačnosti: skrytými tvářemi jsou jednak právě méně známí spisovatelé a jednak toto sousloví odkazuje k pojetí fantastična jako skryté vrstvy každodennosti. K zdůvodnění výběru autorů, jimž je věnována pozornost, Lada Hazaiová poznamenává, že ne všichni jsou „skrytými tvářemi“ (Lugones, Quiroga). Snad by se dalo také říct, že zde jde o zakladatele romantické a modernistické fantastické povídky, méně známé i slavné, jejichž znalost je předpokladem pro „objevení“ autorů 20. stol., kteří dlouho zůstávali ve stínu svých světoznámých vrstevníků či následníků (Borges, Cortázar).

Pokud jde o podtitul práce, slibuje více než se naplní.

Nejvýznamnější hodnota této disertační práce spočívá podle mého názoru v jemném postihu postupných proměn v poetice fantastické prózy od romantismu přes modernismus přelomu století k avantgardnímu období. Lada Hazaiová s porozuměním aplikuje prostudovanou teoretickou literaturu, francouzskou a zejména hispanoamerickou, u nás téměř neznámou – už její shrnutí je přínosné.

Teorii je promyšleně věnována úvodní kapitola, nejvíce klasické práci Todorovově a modernější koncepci A. M. Barrenecheové, která v polemice s Todorovem spatřuje princip fantastična v střetání dvou řádů, napětí „normálního“ a „jiného“ světa; a posléze kapitola v úvodu druhé části práce, shrnující pojetí moderního fantastična hlavně u Alazakiho, s pozoruhodným upozorněním na Freudův pojem *unheimlich* (L. Hazaiová ho překládá jako „neznámá známost“, J. Stromšík tento název přeložil „O zlověstném“, in S. Freud *O člověku*

a kultuře). Výborná je zejména teoretická kapitola v druhé části. K prvním teoretickým partiím mám dvě připomínky. Polemika s Todorovem vícekrát proběhla už v sedmdesátých a osmdesátých letech, mohla tedy být nyní formulována spíše jako shrnutí diskusí než jako vlastní názor; ostatně v disertaci je Todorovo kritérium nejistoty a dvojznačnosti posléze přijato a využíváno. Diskutabilní je podle mého mínění závěr první kapitoly (s. 23), že je třeba zčásti přijmout všechny teorie, neboť na každé něco je: když se absorbují všechny přístupy, nevede to k vyhranění vlastního východiska; výklad literatury pak tíhne k výčtu aspektů a rysů.

Kapitoly věnované vývoji fantastické prózy od romantismu po avantgardní období mají nevyrovnanou úroveň. V pasážích o romantismu by se na počátku hodila výraznější informace o časovém rozsahu (1830-1875 na s. 35, druhá generace romantiků v osmdesátých letech na s. 36; lépe je to na s. 51). A hlavně by bylo třeba vystihnout specifičnost hispanoamerického romantismu, který má jiné souřadnice než evropský, což je podstatné pro vznik fantastické literatury. Nezdá se postačující charakterizovat romantismus pouze s oporou v jedněch, byť dobrých dějinách hispanoamerické literatury (Oviedo). Je nutno si uvědomit, že v Hispánské Americe je vztah romantismu a osvícenství odlišný od moderní Evropy – neexistoval zde sekularizovaný racionální řád, jehož zákony zpochybňovala evropská fantastická próza. Po staletích kolonie, kdy filosofii dominovala scholastika, bylo osvícenství spjato s emancipací – nelze tedy říci, že romantismus má odpor k ideologii osvícenství a šíří novou ideologii osvobození (s. 35). Bylo by na místě formulovat hlavní odlišnost od situace evropského romantismu, kterou práce jen povšechně zmiňuje (s. 37) a která by konkrétněji objasnila zdánlivý paradox velkého časového rozpětí romantismu a dlouho jen okrajového zájmu o fantastickou literaturu. Teprve pozitivismus v Latinské Americe rozšíří racionalismus, s nímž se koncem 19. století konfrontuje modernismus – proto je podle Octavia Paze s významem evropského romantismu srovnatelný hispanoamerický modernismus (*Los hijos del limo. Del romanticismo a la vanguardia*). Což by umožnilo pochopit rytmus vzniku a vývoje fantastické povídky.

Zjednodušeně je formulována pasáž o avantgardě a jejím pojetí vztahu fikce ke skutečnosti (s. 125). Naopak plastická je charakteristika modernismu i postmodernismu a tehdejších proměn v poetice fantastických povídek. Celkové charakteristiky jednotlivých období a autorů mají největší výraznost ve spojení s výkladem textů. Výborná je kapitola o Quirogových povídkách, sledující nenápadné posuny a nové významové roviny: „fantastično je situováno do nového prostředí, do zvláštní skryté vrstvy reality, která je součástí každodennosti“ (s. 94).

